

HAYVANLAR ÜZERİNDE SINIRLI AYNİ HAK TESİSİ

Elif BOLAT TÜRKDOĞAN*

ÖZET

Eşya, üzerinde bireysel hâkimiyet sağlanabilecek, ekonomik bir değer taşıyan, kişi dışındaki cismanî (maddî) varlıklardır. Aynı hak, eşya üzerinde söz konusu olur. Aynı haklar, sağladığı yetkiye göre, mülkiyet hakkı ve sınırlı ayni haklar olmak üzere ikiye ayrılır. Türk Medeni Kanunu hükümleri çerçevesinde kurulabilecek sınırlı ayni haklar; irtifak hakları, taşınmaz yükü ve rehin haklarıdır. Hayvanlar üzerinde sınırlı ayni hak tesisi ise hayvanlar üzerinde intifa hakkı, hayvan rehni ve hayvanlar üzerinde hapis hakkı olmak üzere üç şekilde ortaya çıkmaktadır. Hayvanlar üzerinde intifa hakkı, aksine düzenleme olmadıkça, sahibine hayvanlar üzerinde tam yararlanma yetkisi sağlamaktadır. Hayvan rehni, taşınurların ancak zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle rehnedilebilmesi kuralının bir istisnasıdır. Ticari amaçla edinilen ve elde bulundurulmuş hayvanlar, hapis hakkının konusunu oluşturur.

Anahtar Kelimeler: Eşya, sınırlı ayni hak, intifa hakkı, hayvan rehni, hapis hakkı.

ESTABLISHMENT OF THE LIMITED REAL RIGHTS ON ANIMALS

ABSTRACT

Properties are tangible (material) assets other than personality, which have an economic value, on which individual dominance can be achieved. The real right is a concern of properties. The real rights can be divided into two categories as the right of property and the limited real rights considering the granted power. The real rights, servitude, the right of incumbrance and right of pledge are the rights which can be established in the framework of the provisions of Turkish Civil Code. The limited real rights on animals appears in three different ways: usufruct on animals, animal pledge and lien on animals. The right of usufruct on animals gives the owner full authority to right to benefit the animals unless there is a regulation to the contrary. Animal pledge constitutes an exception to the rule that movables can only be pledged by transferring the possession to the creditor. Animals acquired and kept for commercial purposes constitutes the subject of the right of lien on animals.

Keywords: Property, limited real right, usufruct, animal pledge, lien.

* Arş. Gör., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı / TOKAT, e-posta: elif.bolat@gop.edu.tr,

ORCID: 0000-0002-0377-084X.

DOI : 10.34246/ahbvuhfd.1116482

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 30/12/2021

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 26/04/2022

GİRİŞ

Türk – İsviçre Hukukuna göre eşyadan bahsedilebilmesi için, cismani (maddi) bir varlığa sahip olma, cismani (maddi) varlığa sahip şeyin belirli olması, mülk edinmeye elverişli olması ve şahsi (kişisel) olmaması unsurlarının bir arada bulunması gerekmektedir. Hayvanların; cismanilik taşıma, sınırları belli olma, üzerinde hâkimiyet kurulmaya elverişli olma ve kişilik dışında olma unsurlarını taşımaları nedeniyle eşya olarak nitelendirildikleri görülmektedir.

Son zamanlarda, hayvanların ticari amaçlar dışında da edinilmesiyle hayatımızdaki öneminin artması, beraberinde pek çok ülkede, hayvanların korunması ile ilgili özel kanunların çıkarılması zorunluluğunu getirmiştir. Hukukumuzda, 01.07.2004 tarih ve 5199 sayılı “Hayvanları Koruma Kanunu” yürürlüktedir. Ayrıca Türk Hukukunda hayvan rehni ayrıntıları, “Hayvan Rehni Tüzüğü” ve “Hayvan Rehni Tüzüğü’nün Uygulanması Hakkında Yönetmelik”te düzenlenmiştir.

Çalışmada, hayvanlar üzerindeki sınırlı ayni haklar; hayvanlar üzerinde intifa hakkı, hayvan rehni ve hayvanlar üzerinde hapis hakkı olmak üzere üç temel başlıkta incelenecektir.

I. HAYVANIN EŞYA NİTELİĞİ

A. Eşya Kavramı

Türk Medeni Kanunu’nda¹ kaynak İsviçre Medeni Kanunu’nda olduğu gibi, eşya kavramı tanımlanmamış; kavramın açıklanması doktrine bırakılmıştır. Bununla birlikte kanunun ayni haklara ilişkin hükümleri incelendiğinde, ilke olarak cismani varlığı bulunan mallara eşya niteliği verildiği görülmektedir. Bu şekilde, Türk Hukukunda eşya kavramına dar bir açıdan yaklaşılmaktadır². Örneğin, TMK m. 684-687’de mülkiyet hakkı kapsamında; TMK m. 704 vd. ve TMK m. 988’de taşınmaz mülkiyeti, TMK m. 762’de ise taşınır mülkiyeti düzenlenmektedir. Bu hükümlerden eşyanın cismani (maddi) nitelikte olduğu sonucuna varılmaktadır.

Hukuki anlamda eşya, üzerinde bireysel hâkimiyet sağlanabilecek,

¹ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, RG, T. 8.12.2001, S. 24607.

² Oliver Kälın, *Der Sachbegriff im schweizerischen ZGB*, 2002, s. 41; M. Kemal Oğuzman / Özer Seliçi / Saibe Oktay-Özdemir, *Eşya Hukuku*, 21. Baskı, Filiz Kitabevi, 2018, s. 4-8; Mehmet Ünal / Veysel Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 9. Baskı, Savaş Yayınevi, 2017, s. 15; Sanem Aksoy Dursun, *Eşya Kavramı*, Oniki Levha Yayınları, 2012, s. 22.

ekonomik bir değer taşıyan, kişi dışındaki cismani (maddi) varlıklardır³. Bu tanımdan hareketle, Türk – İsviçre Hukukunda eşyadan bahsedilebilmesi için, cismani (maddi) bir varlığa sahip olma, cismani (maddi) varlığa sahip şeyin belirli olması, cismani varlığa sahip olan şeyin mülk edinmeye elverişli olması ve cismani varlığa sahip şeyin şahsi (kişisel) olmaması unsurlarının bir arada bulunması gerekmektedir⁴.

B. Hayvanın Eşya Sayılıp Sayılmayacağı Hususunun Değerlendirilmesi

Hayvanların; cismanilik taşıma (maddi varlığı olma), sınırları belli olma, üzerinde hâkimiyet kurulmaya elverişli olma ve kişi dışı olma unsurlarını taşımaları nedeniyle uzun yıllar eşya olarak nitelendirildikleri görülmektedir. Son zamanlarda, hayvanların ticari amaçlar dışında edinilmesiyle hayatımızdaki yer ve öneminin artması, beraberinde pek çok ülkede, hayvanların korunması ile ilgili özel kanunların çıkarılması zorunluluğunu getirmiştir⁵.

15 Ekim 1978 tarihinde Paris’te, “Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi”nin⁶ ilan edilmesi ve bu bildirge doğrultusunda yapılan ulusal düzenlemelerin yürürlüğe girmesiyle, hayvanların eşya olup olmadığı ile ilgili tartışmalar ortaya çıkmıştır. Özellikle, İsviçre Medeni Kanunu’nun 1 Mayıs 2003 tarihinde

³ Heinrich Honsell / Nedim Vogt / Thomas Geiser (Hrsg.), *Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Zivilgesetzbuch, II, Art. 457-977 ZGB, Art. 1-61 SchlT ZGB*, 5. Auflage, 2015 (Wiegand), Vor Art. 641, N. 6; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, *Tekinay Eşya Hukuku Cilt I*, Yeniden incelenmiş ve genişletilmiş 5. Bası, Filiz Kitabevi, 1989, s. 19 vd.; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 8; Hasan Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, Gözden Geçirilmiş 8. Basım, Der Yayınları, 2018, s. 3; A. Lale Sirmen, *Eşya Hukuku*, 6. Baskı, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 4; Jale Akipek / Turgut Akıntürk/ Derya Ateş, *Eşya Hukuku*, 2. Baskı, Beta Yayınları, 2018, s. 26; O. Gökhan Antalya, *Eşya Hukuku Cilt I Giriş Temel Kavramlar Genel İlkeler*, Legal Yayıncılık, 2017, s. 16; Mehmet Serkan Ergüne, *Taşınır Mülkiyeti*, Oniki Levha Yayıncılık, 2017, s. 5-7.

⁴ Eşya kavramının unsurları ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Heinz Rey, *Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum*, 3. Auflage, 2007, s. 21; Ünal/Başpınar, s. 16 vd.; Sirmen, s. 5-11; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 27; Aksoy Dursun, s. 24-37. Eşya olup olmadığı tartışmalı varlıklarla ilgili detaylı bilgi için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 5-8; Ünal/Başpınar, s. 20 vd.; Aksoy Dursun, s. 72-189.

⁵ Aksoy Dursun, s. 182.

⁶ Detaylı bilgi için bkz. Cengiz Koçhisarlıoğlu / Özlem Söğütlü Erişgin, “Hayvanın Hukuki Konumu”, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 8 (Özel Sayı), 2013, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179474>>, Erişim Tarihi 26 Aralık 2021, s. 1703-1704.

yürürlüğe giren 641a maddesi⁷, Alman Medeni Kanunu (BGB) § 90a⁸ ve Avusturya Medeni Kanunu (ABGB) § 285a maddelerinde⁹, hayvanların eşya olmadığı açıkça belirtilmiştir. Bununla birlikte, aksine hüküm bulunmadıkça, bu ülkelerde hayvanlar, eşyalarla aynı hükümlere tabidirler¹⁰.

Türk hukuk sisteminde hayvan hakları, yabancı hukuk sistemlerinin aksine Medeni Kanun'da düzenlenmemiştir. Medeni Kanun'dan ayrı olarak, 01.07.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5199 sayılı “Hayvanları Koruma Kanunu”¹¹ ile hayvan hakları¹² uygulama alanı bulmaktadır. Bu kanunda, yabancı hukuk sistemlerindeki gibi, hayvanların eşya olmadıklarına ilişkin net bir hüküm bulunmasa da hayvanların yaşama hakkına¹³ sahip olduğu

⁷ Bu hükme göre, “Hayvanlar eşya değildir. Hayvanlar için özel düzenlemeler bulunmadıkça, eşyaya ilişkin hükümler hayvanlara da uygulanır.” (Aksoy Dursun, s. 184’ten naklen). Ayrıca bkz. Antalya, s. 23; Koçhisarlıoğlu/Söğütlü Erişgin, s. 1706-1708.

⁸ Bu hükme göre, “Hayvanlar eşya değildir. Hayvanlar özel kanunlarla korunur. Eşyaya ilişkin hükümler hayvanlara, başka bir düzenleme yoksa uygun düşüğü ölçüde uygulanabilir.” (Aksoy Dursun, s. 183’ten naklen). Ayrıca bkz. Koçhisarlıoğlu/Söğütlü Erişgin, s. 1705-1706.

⁹ Bu hükme göre, “Hayvanlar eşya değildir; hayvanlar özel kanunlarla korunur. Eşya için geçerli olan kanun hükümleri ancak farklı bir kanun hükmü bulunmadığı sürece hayvanlara uygulanabilir.” (Aksoy Dursun, s. 183’ten naklen). Ayrıca bkz. Koçhisarlıoğlu/Söğütlü Erişgin, s. 1705.

¹⁰ Ünal/Başpınar, s. 23; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 10; Sirmen, s. 7-8; Ergüne, *Taşınır Mülkiyeti*, s. 10; Emre Cumahıoğlu, “Medeni Hukukta Hayvan Hakları ve Hayvanlar Üzerindeki Hak”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19 (Özel Sayı – 2017 Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan), 2017, 573-610, <<https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2017/11/16-EMRE-CUMALIOGLU.pdf>>, Erişim Tarihi 26 Aralık 2021, s. 577. Konu ile ilgili olarak yabancı hukuk sistemlerinden örneklerle ilgili bkz. Özgün Çelebi, “Kişi ve Eşya Ayrımı Bağlamında Hayvanların Hukuki Statüsü”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 76 (2), 2018, 559–622, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/694267>>, Erişim Tarihi 29 Aralık 2021, s. 574-581.

¹¹ Kabul Tarihi: 24/6/2004, Resmî Gazete Sayı: 25509.

¹² Hayvan hakları ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Halil Yılmaz, “Hayvan Haklarına Bakış”, *TBB Dergisi*, 2006 (62), <<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-62-200>>, Erişim Tarihi 29 Aralık 2021, s. 212-229; Deniz Tavşancıl Kalafatoğlu, “Türkiye’de Hayvan Hakları”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 93 (6), 2019, s. 73-104; Ahmet Hakan Ayılı, “Hayvan Haklarının Felsefi Temellendirmesi ve Türkiye Üzerine İnceleme”, 93 (1), 2019, <<https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/yayinlar/dergi/doc/ibd20191.pdf#page=147>>, Erişim Tarihi 29 Aralık 2021, s. 146-152. Hayvan hakları hukukunun güncel eğilimleri ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Çelebi, s. 564-572.

¹³ Hayvanları Koruma Kanunu’nda hayvanların yaşam hakkına sahip olduğunun belirtildiği hükümlere şunlar örnek olarak gösterilebilir: Hayvanları Koruma Kanunu m. 1’e göre, “Bu Kanunun amacı, hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamaktır.” m. 3’e göre, “a) Ya-

vurgulandığından, onların eşya olmadıkları sonucuna ulaşılabilir¹⁴. Özellikle Hayvanları Koruma Kanunu'nu ile ilgili olarak, 09/07/2021 tarihli ve 7332 sayılı Kanunun getirdiği değişikliklerde bu durum açıkça görülebilir¹⁵. Diğer

şama ortamı: Bir hayvanın veya hayvan topluluğunun doğal olarak yaşadığı yeri” m. 4’e göre, “Hayvanların korunmasına ve rahat yaşamlarına ilişkin temel ilkeler şunlardır: a) Bütün hayvanlar eşit doğar ve bu Kanun hükümleri çerçevesinde yaşama hakkına sahiptir. b) Evcil hayvanlar, türüne özgü hayat şartları içinde yaşama özgürlüğüne sahiptir. Sahipsiz hayvanların da sahipli hayvanlar gibi yaşamları desteklenmelidir. e) Nesli yok olma tehlikesi altında bulunan tür ve bunların yaşama ortamlarının korunması esastır. f) Yabani hayvanların yaşama ortamlarından koparılmaması, doğada serbestçe yaşayan bir hayvanın yakalanıp özgürlükten yoksun bırakılmaması esastır. g) Hayvanların korunması ve rahat yaşamlarının sağlanmasında; insanlarla diğer hayvanların hijyen, sağlık ve güvenlikleri de dikkate alınmalıdır.” Danıştay 10. Dairesi, 03.10.2012 T., E. 2012/3990, K. 2012/4561: “Bursa ile Karacabey İlçesinde bulunan Ayı Rehabilitasyon Merkezi ile Ankara Çubuk İlçesinde bulunan barınağın karşılaştırılarak ayının yaşı, cinsi, barınakta büyüdüğü ve yukarıda anılan raporda rahatsızlığının bulunduğu belirtilmesi nedeniyle yeni gelişen bu durumun da göz önünde bulundurulması suretiyle yeniden bir bilirkişi incelemesi yaptırılarak boz ayının naklinin uygun olup olmadığı yönünde bir karar verilmesi gerekmektedir.” (Legal Elektronik Hukuk Bankası, Erişim Tarihi 27 Aralık 2021).

¹⁴ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 10; Cumalıoğlu, s. 578-579. Aksi görüşte Koçhisarhoğlu/Söğütlü Erişgin’e göre, “5199 Sayılı Kanun’dan hareketle dolaylı olarak böyle bir sonuca varılabildiğini mümkün görmüyoruz. Her şeyden önce anılan Kanun’un ratio legis’i bu doğrultuda değildir. Kanun, hayvanları koruma kanunudur; onun içindir ki, zaten yasa koyucu hayvanın eşya olup olmadığı sorunu ile ilgilenmemektedir. Bu sorun, eşya hukukunun, dolayısıyla Medeni Kanun’un alanına girer. Bu nedendir ki, değişik ülkelerde yapılan yeni düzenlemeler de Medeni Kanunlarda yer almaktadırlar. Örneğin, İsviçre’de de bir Hayvanları Koruma Kanunu çıkarılmıştır ve fakat hayvanın eşya sayılıp sayılmayacağına ilişkin düzenlemeler Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu’na konulmuştur.” (Koçhisarhoğlu/Söğütlü Erişgin, s. 1712).

¹⁵ Hayvanları Koruma Kanunu “hayvan bahçeleri ve doğal yaşam parkları” kenar başlıklı m. 22’ye göre, “İşletme sahipleri ve belediyeler hayvanat bahçelerini, doğal yaşama ortamına en uygun şekilde tanzim etmekle ve ettirmekle yükümlüdürler. (Mülga ikinci cümle: 9/7/2021-7332/10 md.) / (Ek ikinci fıkra: 9/7/2021-7332/10 md.) Gerçek veya tüzel kişiler, hayvanların etolojisine ve habitatına uygun, serbest dolaşımına imkân sağlayan doğal yaşam parkları kurabilir. / (Ek üçüncü fıkra: 9/7/2021-7332/10 md.) Hayvanat bahçeleri ile doğal yaşam parklarının kuruluşu ile çalışma usul ve esasları Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.” Hayvanları Koruma Kanunu “yasaklar” kenar başlıklı m. 14’teki değişiklikler şunlardır: “j) (Değişik: 9/7/2021-7332/5 md.) Hayvanlara cinsel saldırıda bulunmak veya tecavüz etmek. l) (Değişik: 9/7/2021-7332/5 md.) Bakanlıkça belirlenen tehlike arz eden hayvanları üretmek, sahiplenmek, sahiplendirmek, barındırmak, beslemek, takas etmek, sergilemek, hediye etmek ve bunların ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak. m) (Ek: 9/7/2021-7332/5 md.) Hayvanlara işkence yapmak veya acımasız ve zalimce muamelede bulunmak. n) (Ek: 9/7/2021-7332/5 md.) Ev hayvanını terk etmek.” Hayvanların korunmasının ceza hukuku boyutuna ilişkin olarak detaylı bilgi için bkz. Zekiye Özen İnci, “Güncel Gelişmeler Işığında Türkiye’de Hayvanların Ceza Hukuku Bakımından Korunması”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 2019, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/810592>>, Erişim Tarihi 29 Aralık 2021, s. 1-24; Ayşen Çilenti Konuralp / Orhan Emre Konuralp, “Türk Hukukunda Hayvanların Korun(ma)ması”,

bir ifadeyle, Hayvanları Koruma Kanunu'nda belirtildiği üzere, hayvanların yaşama hakkına sahip olması ve 09/07/2021 tarihli ve 7332 sayılı Kanunun getirdiği değişikliklerde de bu hususa yönelik ilgili hükümlerin iyileştirilmesi bakımından hayvanlar, eşya kavramından uzaklaşır.

Bizim de katıldığımız doktrindeki hâkim görüşe¹⁶ göre hayvanlar, maddi varlığı olma (cismanilik), sınırları belli olma, üzerinde fiili ve hukuki hâkimiyet kurulmaya elverişli olma ve kişilik dışında olma unsurlarını taşımaları nedeniyle eşya olarak nitelendirilir. Bu özellikleri sebebiyle hayvanlar, satış sözleşmesine de konu olabilir¹⁷. Ayrıca, Yargıtay'a göre de hayvanlar, eşya olarak nitelendirilir¹⁸.

Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6 (1), 2021, 77-92, s. 84 vd. Hayvanlara verilen zararın özel hukuk boyutuyla ilgili olarak detaylı bilgi için bkz. Hüseyin Can Aksoy, "Türk ve İsviçre Hukuklarında Evcil Hayvanlara Verilen Zararlara İlişkin Özel Hukuktan Doğan Sorumluluk", *TBB Dergisi*, (129), 2017, <<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-129-1643>>, Erişim Tarihi 29 Aralık 2021, s. 161-194.

¹⁶ "Mülkiyet ve diğer aynı hak konusu olabilen şeylere kaideten eşya dendiğine göre hayvanlar; söz konusu özel düzenlemeye rağmen, kanaatimizce eşya olma niteliklerini korumaktadırlar. Ne var ki onların bakımı (HKK. m. 5), korunması ve yaşamaları (HKK. m. 4), sahiplenilmesi (HKK. m. 10), kesilmeleri, öldürülmeleri (HKK. m. 12), diğer eşyalara nispetle farklı ve kendine özgü yapısı olan kurallara bağlanmıştır. Yoksa bu düzenlemeler sonucu hayvanlar; hukuki bakımdan eşya olma özelliklerini kaybetmiş değildirlir." (Ünal/Başpınar, s. 24). Konu ile ilgili geniş bilgi için bkz. İsmet Sungurbey, *Hayvan Hakları*, Maltepe Üniversitesi Yayınları, 1999, s. 124 vd. "Hayvanlara kişilik tanınması başka şey, bunların (tanınan hakların) hayvanlar adına kimi kişi ve kuruluşlarca kullanılması gene başka bir şeydir." (Sungurbey, s. 132). Benzer şekilde Aksoy Dursun'a göre, "Eşyanın bütün unsurlarını tam olarak sağlayan bir varlığın eşya olmaktan çıkarılması ancak bir kanun hükmüyle gerçekleştirilebilir. Kaldı ki, böyle bir değişiklik hayvan haklarının daha iyi bir şekilde korunması için gereklidir de. Bu bakımdan İsviçre ve Alman Medeni Kanunlarına paralel biçimde Türk Hukukunda da bir dizi değişikliğe ihtiyaç vardır. Hayvanın sadece eşya olmadığına hüküm altına alınması başlı başına yeterli değildir. İsviçre ve Almanya'da olduğu gibi gerek Medeni Kanun'a gerek Borçlar Kanunu'na gerekli hükümler eklenmeli, 'hayvan eşya değildir' söyleminin dışına çıkıp hayvanların muhtaç olduğu özel statüye ve korunmaya kavuşması sağlanmalıdır." (Aksoy Dursun, s. 187-188).

¹⁷ "Hayvan yine hukuk objesi, insan da onun hukuk süjesini oluşturur. Hayvan yine hukuki işleme konu olur, mülkiyetin konusunu oluşturur. Yani satış sözleşmesinin konusunu oluşturmakta, üzerlerinde de mülkiyet veya diğer bir sınırlı hak kurulabilir." (Antalya, s. 24). Nitekim TBK m. 220'ye göre, "Hayvan satışında satıcı, yazılı olarak üstlenmedikçe veya ağır kusuru olmadıkça ayıptan sorumlu olmaz." TBK m. 224'e göre ise, "Hayvan satışında satıcının sorumlu olacağı süre yazılı olarak belirlenmemiş ve ayıp da hayvanın gebeliğine ilişkin değilse satıcı, ancak ayıbın devrin yapıldığı veya alıcının devralmada temerrüdünün gerçekleştiği günden başlayarak dokuz gün içinde kendisine bildirilmesi ve ayrıca, hayvanın bilirkişilerce gözden geçirilmesinin aynı süre içinde yetkili makamdan istenmesi hâlinde sorumlu olur."

¹⁸ Yarg. 11. HD. 24.04.2016 T., E. 2015/15669, K. 2016/4582: "Dava taşıma sözleşmesinden kaynaklanan tazminat istemine ilişkindir. Canlı hayvan naklinden kaynaklanan ziya hasar

II. HAYVANLAR ÜZERİNDE SINIRLI AYNİ HAK TESİS EDİLMESİ

A. Genel Olarak

Eşya Hukuku, kişilerin eşya üzerindeki hâkimiyetlerinin kapsamını, içeriğini, kuruluş biçimini ve kişilerin bu hâkimiyet dolayısıyla birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen Medeni Hukuk dalıdır. Eşya üzerinde doğrudan doğruya hâkimiyet sağlayan haklara “ayni haklar” (dingliche Rechte) denir. Ayni hak, herkese karşı ileri sürülebilen mutlak haklardandır¹⁹. Ayni haklar, mal üzerinde sağladıkları yetkiye göre, mülkiyet hakkı ve sınırlı ayni haklar olarak ikiye ayrılır²⁰.

Türk Medeni Kanunu hükümleri çerçevesinde kurulabilecek sınırlı ayni haklar; irtifak hakları (TMK m. 779-838), taşınmaz yükü (gayrimenkul mükellefiyeti) (TMK m. 839-849) ve rehin haklarıdır (TMK m. 850-972). Ayni hakkın konusunu eşya oluşturduğuna göre, hayvanlar üzerinde sınırlı ayni hak tesisi için hayvanların eşya sayılması gerekir. Bu durumda hayvanlar üzerinde sınırlı ayni hak tesisi, hayvanlar üzerinde intifa hakkı, hayvan rehni ve hayvanlar üzerinde hapis hakkı olmak üzere üç şekilde ortaya çıkar.

---

veya teslimdeki gecikme halinde, taşımacı sorumluluktan kurtulabilir. Canlı hayvan nakli, konusu olan eşyanın canlı karakteri dolayısıyla özel risk içermektedir. Canlı hayvanlar, yolculukları esnasında, dış risklerden kolaylıkla etkilenebilir. Elbette ki, taşıyıcının, canlı hayvan taşımacılığına özel riskler dolayısıyla uğranılan zarardan 6102 Sayılı TTK m. 878/1 b.(f) maddesine dayanarak sorumluluktan kurtulabilmesi ve 6102 Sayılı TTK 878/5 maddesindeki uygun illiyet bağı karinesinden faydalanabilmesi için, halin icabına göre, kendisine düşen bütün önlemleri aldığını ve verilen özel talimatlara uyduğunu ispatlaması gerekir. Böylece canlı hayvan taşımalarında, taşımacının özel riskler dolayısıyla kaçınılmazlık karinesine dayanabilmesi imkânı kaldırılmıştır. Yukarıda açıklanan hususlar göz önüne alınarak davalının sorumluluğunun bu hükümler çerçevesinde belirlenmesi gerekirken anılan düzenleme kapsamında herhangi bir değerlendirme yapılmaksızın yazılı gerekçe ile davanın kabulüne karar verilmesi doğru olmamış, kararın öncelikle bu sebeple bozulması gerekmiştir.” (www.kazanci.com, çevrimiçi, Erişim Tarihi 28 Aralık 2021).

¹⁹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 6-8; Rona Serozan, *Eşya Hukuku I*, Genişletilmiş 3. Bası, Filiz Kitabevi, 2014, s. 22 vd.; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1; Akipek/Akintürk/Ateş, s. 1-2; Sirmen, s. 1. Ayni hak ile ilgili ileri sürülen görüşler için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 2-4; Akipek/Akintürk/Ateş, s. 3-7; Sirmen, s. 1-4.

²⁰ Serozan, s. 41; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 23; Akipek/Akintürk/Ateş, s. 19; Sirmen, s. 29.

B. Hayvanlar Üzerinde İntifa Hakkı

1. Genel Olarak İntifa Hakkı

İrtifak haklarının konusu kural olarak eşyadır. Ancak, bu eşya genelde taşınmazdır. Çünkü irtifak haklarından sadece intifa hakkının konusu taşınırlar olabilir. Diğer bir ifadeyle, intifa hakkı dışındaki irtifak hakları, taşınırlar üzerinde kurulamazlar²¹. TMK m. 794 ile 822'nci maddeleri arasında düzenlenen intifa hakkı, belirli bir gerçek veya tüzel kişiye hakkın konusu üzerinde tam bir yararlanma yetkisi veren, devredilemeyen ve miras yoluyla geçmeyen bir ayni haktır²². TMK m. 819/II'ye göre, "İntifa hakkı

²¹ Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 641; Mehmet Ayan, *Eşya Hukuku -III- Sınırlı Ayni Haklar*, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 39. İntifa hakkı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Burak Özen, *Türk Medeni Hukukunda Eşya Üzerinde İntifa Hakkı*, Vedat Kitapçılık, 2008, s. 19 vd. Taşınır eşyada intifa hakkı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Serozan, s. 336-340. Yarg. 13. HD. 03.07.2003 T., E. 2003/5183, K. 2003/9068: "Sınırlı ayni haklardan olan intifa hakkı taşınır, taşınmazlar haklar veya bir mal varlığı üzerinde kurulabilir. Aksine düzenleme olmadıkça hak sahibine konusu üzerinde tam yararlanma yetkisi sağlar. İntifa hakkı konusunun tamamen yok olması taşınmazlardan tescilin terkinin yasal intifa hakkı sebebinin ortadan kalkması ile sona erer. Mülkiyet sahibi taşınmazın metruk olduğundan yıkıldığını, savunmuştur. Belediyeden yıkım izni davalının başvurusu ile alınmış, metruk olduğu belirtilmiş, ancak belediye tarafından bir yıkım kararı verilmemiştir. Öte yandan davacı tarafından açılan davada taşınmazdan yıkımdan önce yararlanıldığı kabul edilerek davacı lehine kira tazminatına hükmedilmiş, karar dairemizce onanmıştır. Bu durumda taşınmazın davalı tarafından yıkımdan önce kullanıldığının, intifa hakkının devam ettiğinin kabulü zorunludur." (www.kazanci.com, çevrimiçi, Erişim Tarihi 28 Aralık 2021). Yarg. 14. HD. 20.02.2008 T., E. 2008/1466, K. 2008/2074: "Dava, intifa hakkına el atmanın önlenmesi istemine ilişkindir. Türk Medeni Kanunu'nun 794. maddesi hükmünce intifa hakkı taşınırlar, taşınmazlar, haklar veya bir mal varlığı üzerinde kurulabilir. Aksine düzenleme olmadıkça bu hak, sahibine konusu üzerinden tam yararlanma yetkisi sağlar. İntifa hakkına hukuka aykırı bir el atma varsa hak sahibi bunun dava yoluyla giderilmesini isteyebilir. İntifa hakkı konusu bir taşınmaz mal ise hak sahibi doğrudan yararlanabileceği gibi, bu hakkını örneğin üçüncü bir kişiye taşınmazı kiralamak suretiyle de kullanabilir. İntifa hakkının sona ermesi sebeplerini düzenleyen Türk Medeni Kanunu'nun 796. maddesine göre hakkın konusu tamamen yok olmadıkça taşınmazlarda tescilin terkinin yapılmadıkça yasal intifa hakkı sebebi ortadan kalkmadıkça haktan yararlanmak mümkündür. Kuşkusuz, intifa hakkı bir süreye bağlanmışsa, bu sürenin geçmesiyle gerçek kişilerde hak sahibinin ölümü, tüzel kişilerde ise tüzel kişiliğin ortadan kalkmasıyla sona erer." (www.kazanci.com, çevrimiçi, Erişim Tarihi 28 Aralık 2021).

²² Bülent Köprülü / Selim Kaneti, *Sınırlı Ayni Haklar*, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. Baskı, İstanbul Üniversitesi Fakülter Matbaası, 1982-1983, s. 95; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 827; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 674; Erman, s. 165; Sirmen, s. 539; Ayan, s. 68. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. HD. 14.02.2017 T., E. 2017/71, K. 2017/94: "Dava mülkiyet hakkına dayalı el atmanın önlenmesi ve eciri misil istemine ilişkindir. İntifa hakkına sahip bulunan kimse, hayatı ile ya da sözleşme ile belirlenen süre ile sınırlı olarak başkalarına ait bir malın tamamından veya bir kısmından, özüne dokunmamak şartıyla faydalanmak ve kullanmak hakkına sahiptir. Zira çıplak mülkiyet sahibinin taşınmazı kullanma hak ve

sahibi, değeri biçilerek kendisine teslim olunan diğer taşınırlar üzerinde, aksi kararlaştırılmadıkça, serbestçe tasarrufta bulunabilir; ancak, bu yetkisini kullandığı takdirde bu şeylerin biçilen değerlerini *geri verme sırasında ödemekle yükümlü olur. Bu ödeme, tarım işletmesi gereçleri, hayvan sürüleri, ticari mallar veya benzeri şeylerde aynı cins ve nitelikte eşya verilmesi suretiyle yerine getirilebilir.*"²³ Diğer bir ifadeyle, değeri takdir edilerek üzerinde intifa hakkı kurulan taşınır, hayvan sürüsü ise, intifa hakkı sahibi aynı cins, nitelik ve miktarda taşınır eşya yani hayvan ile geri verme borcunu ifa edebilmektedir. Buradan, intifa hakkının taşınırlar, taşınırlardan da hayvanlar üzerinde kurulabileceği sonucuna rahatlıkla ulaşılabilmektedir.

2. Hayvanlar Üzerinde İntifa Hakkı

Hayvanlar üzerinde intifa hakkının kurulabilmesi için hayvanların zilyetliğinin, intifa hakkını kazanacak kişiye, bu amaçla geçirilmesi gerekmektedir. Hayvanların zilyetliğinin devrinde, geçerli bir hukuki sebebin bulunması gerekmektedir. Bu hukuki sebep, kural olarak, intifa hakkı kurma taahhüdünü içeren bir sözleşmedir. Bu sözleşmenin geçerliliği, taşınmazlardan farklı olarak, herhangi bir şekil şartına tabi değildir. Ancak, hukuki sebebin miras sözleşmesi veya vasiyet halinde ortaya çıkması halinde, bunların kendi özel şekil şartlarına uygunluğu gerekmektedir²⁴.

a. Hayvan üzerinde intifa hakkı sahibinin hakları ve yükümlülükleri

İntifa hakkı, sınırlı ayni haklar içerisinde kapsamı en geniş olandır. Gerçekten, hayvanlar üzerindeki intifa hakkı, aksine düzenleme olmadıkça,

---

yetkisi yoktur. Bu hakkın kurulmasıyla malikin yararlanma yetkisi intifa hakkı sahibi lehine tamamen sınırlandırılmış olur. İntifa hakkı sahibi hak konusu eşyanın üzerinde doğrudan doğruya fiili hâkimiyet sahibidir. Davaya konu taşınmaz kullanma ve her türlü semeresinden faydalanma hakkı intifa hakkı sahibine geçtiğinden, davaya konu taşınmaza el attığı iddia edilen kişilere karşı dava açma hakkının da intifa hakkı sahibine geçtiği kuşkusuzdur. Davaya kayıt maliki tarafından açıldığı gibi intifa hakkı sahibi tarafından açılmış bir dava da bulunmamaktadır. Davacının istinaf talebinin reddi gerekir." (Legal Elektronik Hukuk Bankası, Erişim Tarihi 27 Aralık 2021).

²³ Yarg. 3. HD. 08.06.1992 T., E. 1991/15727, K. 1992/11676 :*"Davada; 1988-1989 yıllarına ilişkin ecri misil istendiği cihetle, intifadan men koşulunun 1988 yılını da kapsayacak biçimde gerçekleşmiş olup olmadığının saptanarak ona göre sonuca gidilmesi, anılan ihtarnameden başka delil bulunmadığı takdirde ise (ihtarnameye uyulmadığından tanınan 30 günlük süre dikkate alınamayacağından), o tarih ile 28.8.1989 olan dava tarihi arasında geçen süre içinde eğer söz konusu tarladan ikinci bir ürün alınabiliyorsa o ürün üzerinde davacının payına düşen oranda belirlenecek ecrimisile hükmedilmesi, değilse davanın reddine karar verilmesi gerekir."* (Legal Elektronik Hukuk Bankası, Erişim Tarihi 27 Aralık 2021).

²⁴ Köprülü/Kaneti, s. 114-115; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 680; Ayan, s. 74.

sahibine hayvanlar üzerinde tam yararlanma yetkisi sağlamaktadır (TMK m. 794/II). Hayvan üzerinde intifa hakkı sahibi; hayvanı zilyetliğinde bulundurma, yönetme, kullanma ve ondan yararlanma yetkilerine sahiptir. Hayvan üzerinde intifa hakkı sahibinin bu yetkileri kullanırken, iyi bir yönetici gibi özen göstermesi gerekmektedir (TMK m. 803)²⁵.

“Doğal ürünler” kenar başlıklı TMK m. 804/I’e göre, “*İntifa hakkı süresi içerisinde olgunlaşan doğal ürünler, intifa hakkı sahibine aittir.*” Bu durumda, hayvan üzerinde intifa hakkı sahibi, bu hayvanın intifa hakkı süresinde doğurmasıyla yavru hayvan üzerinde mülkiyet hakkına sahip olacaktır. Çünkü yavru hayvan, niteliği gereği hayvanın doğal verimidir. Nitelikleri itibariyle, malın doğal verimi veya ürünü sayılmayan bütünleyici parçaları ise malike aittir (TMK m. 804/III).

Sözleşmede aksine hüküm yoksa veya durum ve koşullardan hak sahibince şahsen kullanılması gerektiği anlaşılıyorsa, hayvan üzerinde intifa hakkının kullanılması başkasına devredilebilir. Hayvan üzerinde intifa hakkının kullanılmasının başkasına devredilmesi durumda, hayvanın maliki, haklarını, devralana karşı doğrudan doğruya ileri sürebilecektir (TMK m. 806)²⁶. Burada dikkat edilmesi gereken husus, hayvan üzerinde intifa hakkı sahibinin intifa hakkını değil; intifa hakkının kullanımını başkasına devrettiğidir.

²⁵ Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 685. Yarg. 14. HD. 01.05.2008 T., E. 2008/4791, K. 2008/5624: “*İntifa hakkı sahibi hakkın konusu olan mal zilyetliğinde bulundurma, yönetme, kullanma ve ondan yararlanma hakkına sahip olup, bu haklarını gerçek akidene ve gerekse üçüncü kişilere karşı ileri sürebilir. İntifa hakkı sahibinin hakkın konusu mal üzerinde oluşan saldırının kaldırılmasını istemesi yetkisi de vardır.*” (www.kazanci.com, çevrimiçi, Erişim Tarihi 28 Aralık 2021). Yarg. 3. HD. 01.12.2003 T., E. 2003/13930, K. 2003/13810: “*İntifa hakkı belirli bir eşya üzerinde tam olarak kullanma ve yararlanma yetkisi veren aynı bir haktr. Bu hakkın kurulmasıyla malikin yararlanma yetkisi intifa hakkı sahibi lehine tamamen sınırlanmış olur. Bu nedenle (intifa hakkı) hak konusunun tüm ekonomik faydalarını kapsadığından, malike yalnız “çıplak (kuru) mülkiyet” kalır ve o eşya üzerinde sadece hukuksal tasarruf yetkisini muhafaza etmekle yetinir. Bu nedenle, intifa hakkı sahibinin eşyanın doğrudan doğruya zilyetliğine hakkı vardır ve zilyetliği koruyan tüm araçlardan ve davalardan yararlanır. Zira intifa hakkı sahibi eşyanın (nesnenin) fiili zilyedi, malik ise asli zilyedir.*” (www.kazanci.com, çevrimiçi, Erişim Tarihi 28 Aralık 2021).

²⁶ Yarg. 12. HD. 20.06.2013 T., E. 2013/14653, K. 2013/23252: “*Olayda intifa hakkının hak sahibince şahsen kullanılması gerektiğine yönelik sözleşmede hüküm bulunmadığı gibi, ihale konusu olan konaklama tesisi müstakil apart vasıfı taşınmaz üzerindeki intifa hakkının durum ve koşullardan hak sahibince şahsen kullanılması gerektiği anlaşılammaktadır. Bu durumda, intifa hakkı şahsa bağlı olmadığından, başkasına devredilmesinde, haczedilmesinde ve satılmasında bir usulsüzlük bulunmamaktadır. Diğer taraftan, Tapu sicil müdürlüğünün tescil talebini reddetmesi idari bir işle olup, idari yargıda dava konusu yapılabileceğinden anılan husus ihalenin feshini gerektir bir neden değildir.*” (Legal Elektronik Hukuk Bankası, Erişim Tarihi 27 Aralık 2021).

Hayvan üzerinde intifa hakkı sahibi, hakkın konusu hayvanın muhafazası ve olağan bakımı için gerekenleri yapmakla yükümlüdür (TMK m. 812/I)²⁷. Hatta hayvanın muhafazası için daha önemli bir işin yapılması veya önlemin alınması gerekiyorsa, hayvan üzerinde intifa hakkı sahibi, durumu, hayvanın malikine bildirmelidir (TMK m. 812/II).

Hayvan üzerinde intifa hakkı sahibi, hayvanın olağan bakım ve işletme giderlerini karşılamakla yükümlüdür (TMK m. 813/I). Örneğin, hayvana verilen yem, olağan bakım gideri olarak kabul edilmelidir. Ayrıca, yerel adetlere göre iyi bir yönetimin gereği olduğu takdirde, hayvan üzerinde intifa hakkı sahibi, hayvan malikinin lehine hayvanı yangına ve diğer tehlikelere karşı sigorta ettirmekle yükümlüdür (TMK m. 815/I).

Son olarak, hayvan üzerinde intifa hakkı sahibi, intifa hakkının sona ermesiyle hayvanı, malikine geri vermekle yükümlüdür (TMK m. 799).

b. Hayvan malikinin hakları ve yükümlülükleri

Hayvan üzerinde intifa hakkı, kural olarak hayvan malikinin tasarruf yetkisini sınırlamamaktadır. Dolayısıyla, hayvan maliki, hayvanın mülkiyetini başkasına devredebileceği gibi, hayvan üzerinde yeni sınırlı ayni haklar kurabilir. Ancak, söz konusu sınırlı ayni haklar, iyiniyete sağlanan korumadan (TMK m. 988, 1023) kaynaklanabilecek istisna haricinde, intifa hakkından sonra gelecektir²⁸.

Hayvan maliki, hayvanın hukuka aykırı ya da niteliğine uygun düşmeyen kullanılış biçimine itiraz edebilir (TMK m. 807). Haklarının tehlikeye düştüğünü ispat eden hayvan maliki, hayvan üzerinde intifa hakkı sahibinden güvence isteyebilir (TMK m. 808/I). Bunun için, hayvan üzerinde intifa hakkı sahibinin kusurunun bulunması gerekmez; tehlikenin objektif olması yeterlidir²⁹.

---

²⁷ İntifa hakkına konu olan malın korunması ile ilgili bkz. Yarg. 1. HD. 13.02.1973 T., E. 1972/942, K. 1973/851: “Müşterek mülkte intifa hakkı sahibi olan davalının bir daireyi yıkararak dükkân yaptırdığını ileri sürmüş, menî muaraza ve eski halin de iadesi istediğinde bulunmuştur. Mahkemece, dükkânı paydaşın yaptırdığı, adet ve hisse ekseriyetinin muvafakatı olduğu gerekçeleriyle dava reddedilmiştir. Dava konusu yer üzerindeki tadilatın intifa hakkı sahibi bulunan davalının muvafakatına dayanılarak onun nam ve hesabına yapıldığı aşikâr olduğuna göre davanın husumet yönünden reddedilmesi doğru değildir. Bu duruma göre Medenî Kanununun 736’ncı maddesi göz önünde tutulmak suretiyle sonuca varılması gereklidir.” (Legal Elektronik Hukuk Bankası, Erişim Tarihi 27 Aralık 2021).

²⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 853; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 690-691; Ayan, s. 86-87.

²⁹ Köprülü/Kaneti, s. 146; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 854; Akipek/Akıntürk/Ateş, s.

Hayvan maliki, kanunun kendisine tanıdığı haklar saklı kalmak üzere, hayvan üzerinde intifa hakkı sahibinin yetkilerini kullanmasına katlanmak mecburiyetindedir. Yine hayvan maliki, intifa hakkı süresince, hayvanın kullanılmaya elverişli bir şekilde intifa hakkı sahibinde kalmasını sağlamak zorundadır³⁰.

3. Hayvanlar Üzerinde İntifa Hakkının Sona Ermesi

Hayvan üzerinde intifa hakkı, konusunu oluşturan hayvanın tamamen yok olması halinde, ortadan kalkar (TMK m. 796/I)³¹. Hayvan malikinin, yok olmada herhangi bir kusuru yoksa artık malı tekrar meydana getirmesi, kullanılmaya elverişli hale sokmasına gerek yoktur (TMK m. 798/I). Bununla birlikte, yok olduktan sonra hayvanı tekrar meydana getirmek ve kullanılmaya elverişli hale sokmak mümkün olmayacağından, TMK m. 798/I hükmü, hayvan üzerinde kurulan intifa hakkı bakımından uygulanmaz.

Hayvan üzerinde intifa hakkı, hak sahibinin feragat etmesiyle sona erebileceği gibi, sürenin dolması ya da hak sahibinin ölmesi durumlarında da

---

690-691; Ayan, s. 87. Yarg. 14. HD. 13.03.2008 T., E. 2008/1826, K. 2008/3216: “*Hakkın tehlikeye düştüğünü ispat eden malik güvence isteyebileceği gibi intifa hakkı sahibinin kendisine tanınan uygun sürede güvence göstermemesi veya hakkın konusu olan malı malikin itiraz etmesine rağmen hukuka aykırı şekilde kullanmaya devam etmesi hallerinde, Sulh Hakiminden intifa hakkı sahibinin zilyetliğini kaldırarak hakkın konusunu atayacağı bir kayyuma tevdi etmesini talep edebilir. Görüldüğü gibi çıplak mülkiyet sahibi hukuki korumasını talep mercii Sulh Hukuk Mahkemesidir.*” (Legal Elektronik Hukuk Bankası, Erişim Tarihi 28 Aralık 2021).

³⁰ Köprülü/Kaneti, s. 151; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 856; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 691-692; Ayan, s. 88-89.

³¹ Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 694. İntifa hakkının sona ermesi ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Özen, s. 147 vd. Yarg. 14. HD. 20.02.2008 T., E. 2008/1466, K. 2008/2074: “*İntifa hakkının sona ermesi sebeplerini düzenleyen Türk Medeni Kanununun 796. maddesine göre hakkın konusu tamamen yok olmadıkça taşınmazlarda tescilin terkinin yapılmadıkça yasal intifa hakkı sebebi ortadan kalkmadıkça haktan yararlanmak mümkündür. Kuşkusuz, intifa hakkı bir süreye bağlanmışsa, bu sürenin geçmesiyle gerçek kişilerde hak sahibinin ölümü, tüzel kişilerde ise tüzel kişiliğin ortadan kalkmasıyla sona erer.*” (www.kazanci.com, çevrimiçi, Erişim Tarihi 28 Aralık 2021). Yarg. 14. HD. 03.04.2007 T., E. 2007/572, K. 2007/3595: “*Dava, intifa hakkını terkinin istemiyle açılmıştır. Türk Medeni Kanunu'nun 796 ve 797. maddeleri hükmüne intifa hakkı konusunun yok olması taşınmaz ise tescilinin terkinin yasal intifa hakkı sebebinin ortadan kalkması sürenin dolması hak sahibi olan gerçek veya tüzel kişinin intifa hakkından vazgeçmesi veya hak sahibinin ölümü üzerine sona erer. Somut olayda ise, yasanın intifa hakkının terkinin nedenleri olarak gösterdiği hiçbir sebebin varlığı iddia ve ispat edilmiş değildir. Her ne kadar mahkemece dava değişik gerekçeyle reddedilmiş ise de kurulan hüküm sonuçta davanın reddine ilişkin bulunduğundan sonucu itibarıyla doğrudur.*” (www.kazanci.com, çevrimiçi, Erişim Tarihi 28 Aralık 2021).

sona ermektedir (TMK m. 796/II)³².

Geri verme anında, hayvan maliki ve hayvan üzerinde intifa hakkı sahibi tarafından ileri sürülebilecek bütün istem hakları, bu andan başlayarak bir yıl geçmekle zamanaşımına uğramaktadır (TMK m. 802).

C. Hayvan Rehni

1. Genel Olarak Hayvan Rehni Kavramı

Taşınır rehninde kural olarak, üzerinde rehin kurulmak istenen şeyin zilyetliğinin alacaklıya geçirilmesi gerekmektedir. Bu durum TMK m. 939/I'de "*Kanunda öngörülen ayrık durumlar dışında taşınırlar, ancak zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle rehnedilebilir.*" şeklinde ifade edilmiştir³³. Bu kuralın en belirgin istisnası, hayvan rehnidir.

Hayvan rehni, taşınırların ancak zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle rehnedilebilmesi kuralının bir istisnasını oluşturmaktadır. Gerçekten hayvan rehni düzenleyen TMK m. 940/I'e göre, "*Yetkili makamlar tarafından izin verilen kuruluşlar ile kooperatiflerin alacaklarının güvence altına alınması için, zilyetlik devredilmeden de, icra dairesinde tutulacak özel sicile yazılmak suretiyle hayvanlar üzerinde rehin kurulabilir. Bu amaçla tutulacak sicil Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir.*" Böylece teslim edilmelerine gerek kalmaksızın hayvanlar üzerinde rehin hakkı kurulabilmektedir³⁴.

³² Detaylı bilgi için bkz. Köprülü/Kaneti, s. 120-122; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 694.

³³ Taşınır rehni ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Faruk Acar, *Rehin Hukuku Dersleri*, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 2. Bası, Vedat Kitapçılık, 2017, s. 147 vd.; Serozan, s. 341-368. Yarg. 8. HD. 13.02.2007 T., E. 2006/7967, K. 2007/692: "*Tapusuz taşınmazlar; satış ve devir bakımından taşınır mal hükmündedir. Taşınır mallar, ancak zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle rehnedilir. Borcun ödenmemesi halinde, taşınırın mülkiyetinin alacaklıya geçmesini öngören sözleşme hükümleri geçersizdir. Alacaklı, borçluya ait olup onun rızasıyla zilyedi bulunduğu taşınır, borç ödeninceye kadar hapsedebilir; borçluya onları vermektan kaçınabilir. Olayda, davacı dava dilekçesi ile mülkiyet iddiasında da bulunmuş ise de taşınır mallarda rehin zilyetliğin teslimi ile kurulur. Borcun ödenmemesi durumunda, alacaklının hapis hakkı olmakla birlikte mülkiyetin geçişine ilişkin anlaşma hükümsüzdür. Davacı, dava dilekçesinde zilyetlik nedenine de dayanmış olup gayrimenkul rehin senedine konu borcun da ödenmediği anlaşılması bulunduğu göre, davanın kabulüne karar verilmesi gerekir.*" (www.kazancı.com, çevrimiçi, Erişim Tarihi 28 Aralık 2021).

³⁴ Hayvan rehni ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Mehmet Serkan Ergüne, *Hukukumuzda Taşınır Rehni, Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kuruluşu*, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 2. Bası, Filiz Kitabevi, 2020, s. 5-10. Yarg. 19. HD. 15.04.2009 T., E. 2009/2790, K. 2009/3133: "*Kural olarak taşınırların rehnedilmesi teslim suretiyle mümkündür. Ancak bir sicile tescili zorunlu taşınırların bu sicile yazılmak suretiyle rehni de yasa koyucu tarafından*

Hayvan rehninin kabulündeki amaç, özellikle bir tarımsal işletmenin faaliyetlerinin devamı için rehin verenin elinde bulunması zorunlu olan hayvanların, el değiştirmesi gerekmeden, bir krediye teminat oluşturmalarını sağlamaktır. Ayrıca, rehinli alacaklı açısından hayvanların korunması ve bakımı güçtür; hayvan rehniinde zilyetliğin teslimine gerek görülmeyerek bu güçlük ortadan kaldırılmak istenmiştir³⁵.

Türk Hukukunda hayvan rehninin ayrıntıları, “Hayvan Rehni Tüzüğü”³⁶ ile “Hayvan Rehni Tüzüğü’nün Uygulanması Hakkında Yönetmelik”te³⁷ düzenlenmiştir.

2. Lehine Hayvan Rehni Kurulabilecek Alacaklılar

Hayvan rehni, yetkili makamlar tarafından izin verilen kuruluşlar ile kooperatiflerin alacaklarının güvence altına alınması için kurulmaktadır (TMK m. 940/I). Diğer bir ifadeyle, hayvan rehni, herhangi bir alacak için değil, yetkili makamlar tarafından izin verilen kuruluşlar ile kooperatiflerin alacakları için kurulmaktadır.

Hayvan rehni kurmak için izin verilen kuruluşlar, Hayvan Rehni Tüzüğü’nde belirtilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası ve kooperatifler ile özel kanunları veya Türk Ticaret Kanunu gereğince tüzel kişiliğe sahip bir itibar müessesesi olarak kurulan sermaye şirketleri, merkezlerinin bulunduğu yerdeki valilikçe izin verilmek şartıyla, Medeni Kanun m. 854 (yeni TMK m.

---

kabul edilmiştir. Somut olayda davalı lehine noterde rehin tesis edilmiş, ancak teslim gerçekleşmemiştir. Bu durumda rehin tarihi, tescilin yapıldığı tarih olarak kabul edilmelidir.” (Legal Elektronik Hukuk Bankası, Erişim Tarihi 27 Aralık 2021). Yarg. 2. HD. 09.01.2014 T., E. 2013/17403, K. 2014/386: “Kanun gereğince bir sicile tescili zorunlu olan taşınır mallar bakımından, teslimine bağlı rehin yanında, zilyetliğin alacaklıya devrine gerek olmaksızın, taşınır malın kayıtlı bulunduğu sicile kaydedilmek suretiyle taşınır mal üzerinde rehin kurulabilir. Böyle bir rehin teslimine bağlı taşınır rehni olmadığından, TBK’nın 586. maddesinin 2. fıkrasının 1. cümlesine göre müteselsil kefilin takibine engel teşkil etmez. Dosya içeriğinde rehin sözleşmesi ve sicil kaydı mevcut olup kurulan TMK’nın 940. maddesine göre oluşturulan sicilli taşınır rehni olduğu anlaşılmaktadır. Mahkemece bu yön üzerinde durulmadan alacağın taşınır rehniyle güvence altına alınmış olduğu gerekçesiyle ihtiyati haciz isteminin reddine karar verilmesi doğru olmamış, ihtiyati haciz isteyen vekilinin temyiz itirazlarının kabulüyle, hükmün ihtiyati haciz isteyen yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir.” (Legal Elektronik Hukuk Bankası, Erişim Tarihi 27 Aralık 2021).

³⁵ Köprülü/Kaneti, s. 503; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1036; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 851; Sirmen, s. 678-679; Ayan, s. 289; Şeref Ertaş, *Eşya Hukuku*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 11. Baskı, Fakülteler Barış Kitabevi, 2014, s. 584.

³⁶ 16.09.1965 tarihli ve 12102 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

³⁷ 24.08.1966 tarihli ve 12383 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

940/I) gereğince, rehin alacaklısı olabilirler (Hayvan Rehni Tüzüğü m. 2/I).

Hayvan Rehni Tüzüğü m. 2 hükmüne göre, izin verilen müesseseler, merkez ve şubelerinin bulunduğu illerin merkezlerindeki ticaret sicili memurluklarında, Adalet Bakanlığınca yapılacak yönetmeliğe göre tutulacak bir sicile kaydedilir. İzin veren valilik, durumu kayıt yapılmak üzere o il merkezindeki ticaret sicili memurluğuna ve izin verilen müessese merkezince isimleri bildirilecek şubelerin bulunduğu illerin merkezlerindeki ticaret sicili memurluklarına duyurur (Hayvan Rehni Tüzüğü m. 3/I-II). Hayvan Rehni Tüzüğü'nün 2 ve 3. maddelerinden anlaşılacağı üzere, izin almayan bir kurum lehine TMK m. 940/I'e göre hayvan rehni kurulamamaktadır.

3. Hayvan Rehninin Konusu

Hayvan rehninin konusu ile ilgili olarak, İsviçre Medeni Kanunu'nun 885. maddesinde, çiftlik veya sürü hayvanları ifadesi kullanılmıştır. Buna göre hayvan rehninin konusu sadece koyun, inek, eşek, at gibi dört ayaklı, ehlileştirilmiş sürü veya çiftlik hayvanlarından oluşmaktadır. Dolayısıyla, kedi veya av köpeği gibi hayvanlar üzerinde, sadece teslim bağli rehin kurulabilmektedir³⁸.

Türk Medeni Kanunu hayvan rehni konusunda, İsviçre Medeni Kanunu'ndan ayrılmaktadır. Gerçekten hayvan rehnini düzenleyen TMK m. 940/I'de³⁹ “hayvanlar” şeklinde genel bir ifade kullanılmıştır. İsviçre Medeni

³⁸ Köprülü/Kaneti, s. 502-503; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1036; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 851-852; Sirmen, s. 679; Ayan, s. 290; Ertas, s. 584.

³⁹ TMK m. 940'ın gerekçesi şu şekildedir: “Yürürlükteki Kanunun 854'üncü maddesini karışılmakta olup, iki fıkra hâlinde düzenlenmiştir. Maddeyle teslim koşuluna bağli olmaksızın icra dairesinde tutulacak özel sicile yazılmak suretiyle hayvanlar üzerinde taşınır rehni kurulması öngörülmüştür. Maliklerinin, rehnedilen hayvandan yararlanmasına olanak sağlanması ve ayrıca hayvanların alacaklı için yaratacağı bakım külfeti dikkate alınarak bu istisnai taşınır rehnine olanak yaratılmıştır. Kaynak Kanundaki gibi rehni konusu olabilecek hayvanların “çiftlik hayvanı” olması unsuruna madde metninde yer verilmemiş ise de maddeyle sadece belirli kurumlar lehine bu yolla rehin kurulmasına izin verilerek, “hayvancılık” yapan çiftçilere teslim koşulsuz rehin ile kredi temini amaçlandığından, bu madde hükmünün uygulanması İsviçre'dekinden farklılık göstermeyecektir. Yürürlükteki metindeki “mahallin hükümeti mülkiyesi” ifadesi yerine daha açık ve kapsamlı olan “yetkili makam” ifadesi tercih olunmuştur. KOMİSYONUN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ: Tasarının 940'ıncı maddesi, zilyetliğin alacaklıya devrine gerek olmadan kurulabilen hayvan rehni yanında, günümüzün gelişen sosyal ve ekonomik koşullarına uygun olarak, kanunen bir sicile tescili zorunlu olan taşınır mallar üzerinde, gerçek veya tüzel kişilerin alacaklarının güvence altına alınması için zilyetlik devredilmeden de, taşınır malın kayıtlı bulunduğu sicile yazılmak suretiyle rehin kurulmasını, rehinli taşınırı satın alan üçüncü kişilerin de taşınır üzerinde bir rehin bulunup bulunmadığını öğrenebilmelerini sağlamak amacıyla “Ayrık durumlar”

Kanunu'ndaki gibi hayvanlar üzerinde herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Bu nedenle, her türlü hayvan üzerinde hayvan rehni kurulabilir. Türk Hukukunda hayvan rehni tüm hayvanlara uygulanabileceğinden, TMK m. 940/I hükmü, İsviçre Medeni Kanunu'na göre daha geniş kapsamlıdır⁴⁰.

4. Hayvan Rehninin Kazanılması

Hayvan rehni, TMK m. 940/I'e göre, “*zilyetlik devredilmeden de icra dairesinde tutulacak özel sicile yazılmak suretiyle*” kurulmaktadır. Hayvan rehninin kurulabilmesi için iki unsur gerekmektedir: Öncelikle hayvanın maliki ile kuruluş arasında bir hayvan rehni sözleşmesinin yapılması gerekir. Hayvan Sicili Tüzüğü m. 12/II'ye göre bu sözleşme, resmi şekle tabi değildir. Ancak, tescilin yapılabilmesi için en azından yazılı şekilde yapılması gerekmektedir. Hayvan rehninin kurulabilmesinin ikinci unsuru ise, TMK m. 940/I'e göre, hayvan rehni siciline tescilin yapılmasıdır⁴¹.

a. Hayvan rehni sicili

TMK m. 940/I'de bahsedilen sicil⁴², hayvan rehni sicilidir. Hayvan rehni sicili, icra dairelerinde tutulur. Bir asliye mahkemesinin yargı çevresi içerisinde birden çok icra dairesi mevcutsa, sicili tutma görevi, Adalet Bakanlığı'na belirtilecek icra dairesinindir. (Hayvan Rehni Tüzüğü m. 4).

Hayvan rehninin kaydında, *üç bölümlü bir sicil defteri tutulması*

kenar başlığı ile yeniden düzenlenmiştir.”

⁴⁰ Köprülü/Kaneti, s. 503; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 851-852; Sirmen, s. 679. Karşı görüşte bkz. Ertaş, s. 584-585; Turhan Esener / Kudret Güven, *Eşya Hukuku*, Genişletilmiş 6. Baskı, Yetkin Yayınları, 2015, s. 547. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir'e göre, “*Hükmün amaca uygun olarak yorumlanması, bizim hukukumuzda da sadece sürü veya çiftlik hayvanları üzerinde hayvan rehni kurulmasının söz konusu olabileceğini gösterir. Zira istisnaen tanınmış olan teslimsiz sicilli hayvan rehni, rehin verenin hayvanlarının dolaysız zilyetliğini başkasına devretmesinden doğacak zararlara meydan vermeden kredi bulabilmesi için tanınmıştır. Rehni verenin dolaysız zilyetliğinin sona ermesi dolayısıyla ekonomik olarak zarara uğraması, çiftlik ve sürü hayvanları açısından söz konusu olur.*” (Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1036).

⁴¹ Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 852-853; Ayan, s. 290-291; Sirmen, s. 679; Aydın Aybay / Hüseyin Hatemi, *Eşya Hukuku*, Vedat Kitapçılık, 2014, s. 294.

⁴² Sicil üzerine şerh ile ilgili bkz. Yarg. 19. HD. 19.02.2009 T., E. 2009/1006, K. 2009/1282: “*Dava, sıra cetveline itiraza ilişkindir. Taraflar arasında akdedilmiş bir rehin sözleşmesi bulunmadığı gibi, zilyetliğin de rehni alana geçirildiğine ilişkin açıklık bulunmadığı; zilyetliğin iadesinin, borçlunun ekonomik durumunu korumaya yönelik iyiniyetli bir davranış olarak yorumlanamaz. Bir sicile tescili zorunlu bulunan taşınurların zilyetlik devredilmeden sicil üzerine şerh verilmek suretiyle rehnedilmesi mümkündür.*” (www.kazanci.com, çevrimiçi, Erişim Tarihi 28 Aralık 2021).

gerekir. Birinci bölüme, hayvan rehinleri tarih sırasıyla kaydedilir. İkinci ve üçüncü bölümler, fihrist bölümleridir. *İkinci bölüm*, rehin veren gerçek kişi ise soyadının, tüzel kişi ise unvanının; üçüncü bölüm, rehin alacaklısının unvanının ilk harfine göre tutulur. Ayrıca, sicil defterinin örneğini Adalet Bakanlığı bir yönetmelikle tespit eder (Hayvan Rehni Tüzüğü m. 5).

Hayvan rehni sicili alenidir. Menfaati bulunan herkes, sicilde bir kayıt bulunup bulunmadığını ve varsa mahiyeti hakkında sözlü veya yazılı bilgi verilmesini sicili tutan memurdan isteyebilir (Hayvan Rehni Tüzüğü m. 8). Hayvan rehni siciline kayıt, olumsuz bir etkiye sahiptir. Diğer bir ifadeyle, sicile kayıt yapılmadıkça, hayvan rehni kurulmaz. Buna karşılık, tapu kütüğünden farklı olarak, hayvan rehni sicilinin olumlu etkisi yoktur. Diğer bir ifadeyle, yolsuz yapılan tescile güven korunmamıştır. Bu nedenle, hayvan rehnine ilişkin tescil yolsuzsa, buna güvenip hayvan rehniyle temin edildiğini zannederek bir alacağı temlik eden kimsenin iyiniyeti, korunmamaktadır⁴³.

Hayvan rehni sicili, TMK m. 7’de düzenlenen resmi sicil ve senetlerdendir. Ancak, herkesin sicilde yer alan konuları bildiği yönünde bir karine mevcut değildir⁴⁴.

b. Hayvan rehni siciline kayıt

Hayvan rehni siciline kayıt için talep ve tescil gereklidir.

(1) Talep

Hayvan rehni, rehnedilen hayvanın mutata olarak bulunduğu yerdeki icra memurluğunda tutulan sicile kaydedildiğinden talebin de bu icra memurluğuna yapılması gerekmektedir⁴⁵.

⁴³ Köprülü/Kaneti, s. 504; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1038; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 853; Sirmen, s. 679.

⁴⁴ Köprülü/Kaneti, s. 505; Ayan, s. 291.

⁴⁵ Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 853. Hayvan Rehni Tüzüğü’nün “kaydın yapılacağı yer” kenar başlığını taşıyan 9. maddesi şu şekildedir: “*Hayvan rehni, rehnedilen hayvanın mutata olarak bulunduğu yerdeki icra memurluğunda tutulan sicile kaydedilir. /Hayvanın mutata olarak bulunduğu yer sahibinin isteği ile devamlı şekilde bakılıp tutulduğu yerdir. Bu yerin neresi olduğu, o yer veterinerliğince verilecek bir belge ile belirtilir. /Hayvanın mutata olarak bulunduğu yerin tespitinde veterinerlikçe tereddüt edilen hallerde, hayvan sahibinin ikametgâhının bulunduğu yer kayıt mahallidir. /Hayvanların yaylağa ve kışlağa çıkarılması mutata olan hallerde, yaylak ve kışlak, yılın diğer aylarında hayvanın bakılıp tutulduğu yerden ayrı bir icra memurluğunun yetki çevresinde ise, hayvan rehni, yaylak ve kışlağın bulunduğu yerlerde tutulan hayvan rehni sicillerine de kaydedilir. Bu şekilde mükerrer kayıt yapıldığı, her sicile ait defterin birinci bölümünün özel hanesine işaret edilir. /Bu sicillerden*

Hayvan rehni siciline kayıt, icra memuruna verilecek, kayıt isteğini kapsayan ve her iki tarafça yahut noterde düzenlenmiş vekâletnameye dayanılarak vekillerince imzalanmış bir beyannameyle yapılır (Hayvan Rehni Tüzüğü m. 12/I). Bu beyannamenin kimin tarafından icra memuruna verilmesinin gerektiği, noterde düzenlenen bir rehin sözleşmesinin olup olmamasına göre farklı hükümlere tabidir.

Rehin tesisi hakkındaki anlaşma noterde düzenlenmişse, beyanname, her iki tarafça veya noterde düzenlenmiş vekâletnameyle yetkili vekillerince yahut sadece rehin veren kimse tarafından veya vekilince verilir (Hayvan Rehni Tüzüğü m. 12/II). Hayvan rehni kaydını tesis eden icra dairesi, kayıt sırasında rehin alacaklısının veya vekilinin hazır bulunmadığı hallerde, kaydın tesisini rehin alacaklısına veya vekiline bildirir (Hayvan Rehni Tüzüğü m. 20). Buna karşılık, rehin tesisi hakkındaki anlaşma noterde düzenlenmemişse, beyannamenin, her iki tarafça veya noterde düzenlenmiş vekâletnameyle yetkili vekillerince, icra memuruna verilmesi gerekir. İcra memuru taraflar ve vekillerinin kimliklerini tespit etmeden kaydı yapmaz (Hayvan Rehni Tüzüğü m. 12/III).

Talebe eklenmesi gereken belgeler şunlardır:

- Varsa, noterde düzenlenmiş rehin sözleşmesi aslı veya örneği,
- Hayvanın mutad olarak bulunduğu yeri gösteren veterinerlik belgesi,
- Rehin verenin ikametgâhını gösterir belge,
- Talep, temsilci tarafından imzalanmışsa, onun yetkisini gösterir noterde düzenlenmiş vekâletname örneği.

Bu belgeler, kaydın dayanağı olarak sicilin tutulduğu icra dairesinde saklanır. (Hayvan Rehni Tüzüğü m. 12/IV-V).

(2) Tescil

İcra memuru, talebin usulüne uygun yapılarak tescilin şartlarının varlığına kanaat getirdikten sonra, hayvan rehni sicile tescil eder. Hayvan rehni, tarih sırasıyla kaydedilir (Hayvan Rehni Tüzüğü m. 5/II).

Hayvanlar, sicile; değeri, nev'i cinsiyeti ve özel alametleri (soy, yaş, renk gibi sair belirtici nitelikler) gösterilerek ayrı ayrı kaydedilir (Hayvan Rehni

---

birine kayıt, rehin hakkının doğması için kâfidir."

Tüzüğü m. 13). Buradaki tescil kurucu fonksiyona sahiptir. Diğer bir ifadeyle rehin, sicile tescil anında kurulmuş olmaktadır. Tescil yapılmadığı sürece, hayvan rehni kurulmuş olmaz⁴⁶.

5. Hayvan Rehninin Hükümleri

Medeni Kanun'da, hayvan rehninin hükümleri ile ilgili olarak özel düzenlemeler bulunmamaktadır. Bu nedenle, teslimine bağlı rehni düzenleyen kurallar, mahiyetine uygun düştüğü oranda burada da uygulanacaktır⁴⁷. Ayrıca, Hayvan Rehni Tüzüğü'nde de konuyla ilgili düzenlemeler bulunmaktadır.

a. Rehin verenin rehnedilen hayvanın ayıpsız olduğunu tekeffül etme borcu

Hayvan Rehni Tüzüğü m. 22'ye göre, rehin veren, icra memuruna sunulan beyannamede veya varsa noterde yapılan sözleşmede, rehnedilen hayvanın her türlü ayıptan uzak olduğunu tekeffül etmek mecburiyetindedir. Aksi halde, rehin verenin sorumluluğu doğmaktadır.

b. Rehin verenin rehin konusunu muhafaza borcu

Teslim şartlı taşınır rehninde, muhafaza borcu zilyet olan rehin alandır. Buna karşılık, hayvan rehninde hayvanın teslimi gerekmediğinden, bu borç, zilyetliği elinde bulunduran rehin verenin üzerindedir⁴⁸. Bu nedenle de rehin veren, rehnedilen hayvanın canlı olarak ve kıymetinde azalma vuku bulmadan muhafazasından sorumludur (Hayvan Rehni Tüzüğü m. 23).

Rehin verenin rehin konusunu muhafaza borcuna aykırı davranması halinde, rehin alan, Medeni Kanun'un 865'inci ve devamı maddelerinin kıyasen uygulanmasıyla, gerekli tedbirlerin alınmasını isteyebilmektedir⁴⁹.

c. Hayvanın aynı anda iki rehin hakkına konu teşkil edememesi

Hayvan Rehni Tüzüğü m. 24/I'e göre, hayvan üzerinde kurulmuş bir rehin hakkı varken, ikincisi kurulamaz. Diğer bir ifadeyle, bir hayvan üzerinde,

---

⁴⁶ Köprülü/Kaneti, s. 509; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1039; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 854; Esener/Güven, s. 547; Ayan, s. 291.

⁴⁷ Köprülü/Kaneti, s. 511; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1039; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 854; Ayan, s. 292.

⁴⁸ Köprülü/Kaneti, s. 511; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1039; Ayan, s. 292.

⁴⁹ Köprülü/Kaneti, s. 511; Ayan, s. 292.

aynı anda sadece bir tane rehin hakkı kurulabilmektedir⁵⁰.

d. Rehini verenin rehin konusu üzerinde bazı tasarruflarda bulunmama borcu

Rehini veren, rehlinli alacaklının onayı olmadan, rehlinli hayvanı elinden çıkarmamalı veya rehlinli alacaklının zararına tasarruflarda bulunmamalıdır. Aksi durumda, rehin hakkını bilmeyen ve bilmesi gerekmeyen iyiniyetli üçüncü kişilerin kazanımları korunmaktadır (TMK m. 988). Böyle bir durumda, rehin veren malikin, ortaya çıkan zarardan sorumluluğu doğmaktadır⁵¹.

6. Hayvan Rehninin Sona Ermesi

Teslime bağlı taşınır rehnini sona erdiren nedenler⁵², zilyetliğin kesin olarak kaybı haricinde, hayvan rehnini de sona erdirmektedir.

Hayvan rehni, hayvan rehni siciline kayıt ile doğduğundan, kaydın terkinini ile de sona erebilmektedir. Alacağın sona ermesine rağmen, rehlinli alacaklı terkin talebinde bulunmaya yanaşmazsa, rehin veren malik, mahkemeye başvurarak terkinin yapılmasını sağlayabilmektedir (Hayvan Rehni Tüzüğü m. 18).

Hayvan Rehni Tüzüğü'nün 18. maddesinde, "kayıt silmeyi gerektiren haller" şu şekilde düzenlenmiştir:

- a) Rehini alacaklısı kaydın silinmesine yazılı olarak müsaade etmişse,
- b) Kesinleşmiş bir mahkeme hükmü ile hayvan rehninin mevcut olmadığı veya ortadan kalktığı sabit olursa,
- c) Hayvan rehni, rehlin paraya çevrilmesi yolu ile sona ermişse,
- d) 14'üncü maddeye⁵³ göre yeni bir kayıt tesis edilmişse,

⁵⁰ Akipek/Akintürk/Ateş, s. 854. Köprülü/Kaneti'ye göre, "Bu hükmü, kanuna uygun olarak, hayvan üzerinde ilk sırada bir rehin hakkı varken, aynı sırada bir rehlin kurulması yasağı olarak anlamak gerekir; sonra gelen bir rehlin, sırası belirtilerek tesciline yasal bir engel ve böyle bir engeli destekleyen herhangi bir gerekçe yoktur." (Köprülü/Kaneti, s. 510).

⁵¹ Köprülü/Kaneti, s. 511; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1039; Akipek/Akintürk/Ateş, s. 855; Esener/Güven, s. 547; Aybay/Hatemi, s. 294; Ayan, s. 292.

⁵² Taşınır rehlinin sona ermesi ile ilgili bkz. Köprülü/Kaneti, s. 497-502; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1033-1036; Akipek/Akintürk/Ateş, s. 606-607; Sirmen, s. 677-678; Ayan, s. 273-274; Acar, s. 253 vd.

⁵³ Hayvan Rehni Tüzüğü m. 14'e göre, "Hayvanın mütat olarak bulunduğu yerin değiştirilmesi halinde, bu yer başka bir icra dairesinin yetki çevresine giriyorsa, rehin veren, yeni yerde-

e) 15'inci madde gereğince⁵⁴ kayıt yenilenmiş veya süresi içinde kayıt yenileme isteğinde bulunulmamışsa.

D. Hayvanlar Üzerinde Hapis Hakkı

1. Genel Olarak Hapis Hakkı Kavramı

Hapis hakkı, kanuni şartların gerçekleşmesi durumunda, alacaklıya zilyetliğinde bulunan ve geri verilmesi gerekli olan borçluya ait taşınır mallar ve kıymetli evrakı geri vermeyerek alacağının teminatı olarak alıkoyma ve paraya çevirme yetkisi veren bir ayni haktır⁵⁵. Hayvanlar üzerinde hapis hakkında ise, alacaklı, borçluya ait olup onun rızasıyla zilyedi bulunduğu hayvanları, borcun muaccel olması ve niteliği itibarıyla bu hayvanın alacak ile bağlantısı bulunması halinde, alacağının teminatı olarak, alıkoyabilmekte ve paraya çevirebilmektedir (TMK m. 950/I).

2. Hayvanlar Üzerinde Hapis Hakkının Konusu

Hapis hakkının konusu, kural olarak, paraya çevrilmesi mümkün bir değere sahip taşınır şeylerdir. Buna göre, hayvanlar üzerindeki hapis hakkının konusu, hayvanlardır. Ancak hayvanlar açısından, aile üyesi gibi görülen hayvanlar ve ticari hayvanlar şeklinde bir ayrıma gitmek gerekir. Zira

---

ki veterinerlikten alacağı belgeyi de göndermek suretiyle durumu, rehni kaybetmiş olan icra dairesine derhal bildirmek zorundadır. Bu icra dairesi, hayvanın mütat olarak bulunduğu yerde değişiklik olduğunu yeni yerdeki icra dairesine bildirir ve kaydın bir örneğini dayanağı belgelerle birlikte gönderir. /Yeni yerdeki icra dairesi hayvan rehni sicile kaydeder ve kaydın yapıldığını eski kaydın bulunduğu yer icra dairesine bildirir. /Eski kaydın bulunduğu yer icra dairesi, bu bildirme üzerine sicildeki kaydı siler.”

⁵⁴ Hayvan Rehni Tüzüğü m. 15'e göre, “Sicili tutan icra memuru, 9'uncu maddenin birinci ve üçüncü fıkralarına göre yapılmış ve 3 yılı doldurmuş bulunan kayıtların ilgilileri olan rehin alacaklılarına, her yılın Kasım ayında, o yılsonuna kadar yenileme isteğinde bulunmadıkları takdirde, kaydın silineceğini tebliğ eder. /Rehin alacaklısı bu süre içinde kaydın yenilenmesini isterse, hayvan rehni yeniden kaydedilir ve eski kayıt silinir. /Yenileme isteği süresinde yapılmazsa kayıt re'sen silinir.”

⁵⁵ Köprülü/Kaneti, s. 512; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1043; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 857-858; Erman, s. 188; Sirmen, s. 681; Ayan, s. 305-306. Hapis hakkı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Ergüne, *Taşınır Rehni*, s. 11-31. Yarg. 12. HD. 05.03.2009 T., E. 2008/22953, K. 2009/4625: “Hapis hakkı, kanundan doğan bir tür rehin hakkıdır. Kira alacağına dayalı olarak hapis hakkı kullanılarak menkullerin tespiti yapıldıktan sonra rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapılabilir. Rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takipte, haciz aşaması bulunmadığından, istihkak iddiaları rehinli malın satışının istenmesinden sonra, paraya çevirme aşamasında incelenir. Somut olayda, rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapılmış ise de paraya çevirme aşamasına gelinmemiştir.” (www.kazanci.com, çevrimiçi, Erişim Tarihi 28 Aralık 2021).

Hayvanları Koruma Kanunu m. 5/V'e göre, "*Ticarî amaç güdülmeden (...)56 bakılan ev (...)57 hayvanları sahiplerinin borcundan dolayı haczedilemezler.*" Buna göre, ticari amaç güdülmeden bakılan ev hayvanları58, hapis hakkının da konusuna girmezler. Buna karşılık, ticari amaçla edinilen ve elde bulundurulan hayvanlar, hapis hakkının konusunu oluşturmaktadırlar.

3. Hayvanlar Üzerinde Hapis Hakkının Şartları

Hapis hakkının hayvanlar üzerinde kurulabilmesi için aşağıdaki şartların bir arada bulunması gerekmektedir59:

- Hapis hakkına konu olacak hayvanın aile üyesi gibi görülen hayvan değil; ticari amaçla edinilen ve elde bulundurulan hayvan olmalıdır.
- Alacaklının hapis hakkına konu olacak hayvana, borçlunun rızası ile zilyet olması gerekmektedir. Buna karşılık, alacaklının, borçlu tarafından kendisine bırakılan üçüncü kişiye ait eşyalar üzerinde, TMK m. 988 hükmünün şartlarının gerçekleşmesiyle de hapis hakkının kullanılması mümkündür60. Alacaklı, borçluya ait olmayan hayvanlar üzerinde de zilyetliğin iyiniyetle kazanılmasının korunduğu ölçüde hapis hakkına sahip olacaktır (TMK m. 950/III).
- Alacaklı ve borçlu arasında, geçerli ve muaccel bir alacağın bulunması gerekmektedir.
- Hayvan ile alacak arasında doğal bir bağıllık ilişkisinin bulunması gerekmektedir. Bağıllık ilişkisinin bulunup bulunmadığı, dürüstlük ilkesi (TMK m. 2) çerçevesinde belirlenmektedir. Ayrıca, zilyetlik ve alacak ticarî ilişkiden doğmuşsa, tacirler arasında bu bağlantı var sayılır (TMK m. 950/II).

⁵⁶ 9/7/2021 tarihli ve 7332 sayılı Kanunun 3'üncü maddesiyle, bu fıkarda yer alan "bilhassa ev ve bahçesi içerisinde" ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

⁵⁷ 9/7/2021 tarihli ve 7332 sayılı Kanunun 3'üncü maddesiyle, bu fıkarda yer alan "ve süs" ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

⁵⁸ Hayvanları Koruma Kanunu m. 3/1 bendine göre, "(Değişik: 9/7/2021-7332/1 md.) *Ev hayvanı: Gerçek veya tüzel kişiler tarafından özellikle evde, iş yerlerinde ya da arazisinde özel ilgi ve refakat amacıyla muhafaza edilen, bakımı ve sorumluluğu sahiplerince üstlenilen her türlü hayvanı*"nı ifade etmektedir. Ayrıca bkz. Cumalıoğlu, s. 588-593.

⁵⁹ Detaylı bilgi için bkz. Köprülü/Kaneti, s. 516-524; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1044-1049; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 858-863; Sirmen, s. 681-684; Ayan, s. 308-311.

⁶⁰ Köprülü/Kaneti, s. 517-518; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1045; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 859; Sirmen, s. 681; Ayan, s. 308.

- Hapis hakkı, herhangi bir şekilde bertaraf edilmemiş olmalıdır. Alacaklı bir sözleşmeyle hayvanı hapis hakkından feragat etmişse veya borçlu, malı teslim ederken ya da daha önce açık bir şekilde talimat vererek hapis hakkını ortadan kaldırmışsa, hapis hakkı kullanılamayacaktır (TMK m. 951/II)⁶¹.

4. Hayvanlar Üzerinde Hapis Hakkının Hükümleri

Hayvanlar üzerinde hapis hakkı alacaklıya, hayvanı borçluya geri vermekten kaçınma ve hayvanı paraya çevirme imkânı sağlamaktadır⁶². Alacaklı, alacağının karşılanmasına yetecek kadar hayvan üzerinde hapis hakkını kullanabilir. Fazlasını geri vermekle yükümlüdür. Aksi takdirde, hakkı olmadan hayvanları alıkoyduğundan borçlunun uğradığı zararı tazminle yükümlü olur⁶³.

Borcun ödenmemesi halinde, hapsedilen hayvanların paraya çevrilmesi konusunda teslimine bağlı rehin hükümleri uygulanarak, paraya çevirme, İcra ve İflas Kanunu m. 23 ve 145-153'e göre yapılır (TMK m. 953/I)⁶⁴.

Hayvanın paraya çevrilebilmesi için, alacaklının paraya çevirmeden önce borçluya ihtarda bulunmuş olması gerekmektedir. Borçlu, yapılan ihtara rağmen borcunu ödemez ve yeterli teminat da gösterilmezse, alacaklı, hayvanların paraya çevrilmesini talep edebilir. İcra ve İflas Kanunu m. 23 ve 145-153'e göre yapılan paraya çevirme sonucunda elde edilen meblağdan alacaklının alacağı karşılandıktan sonra, artan kısmı borçluya iade edilmektedir⁶⁵.

5. Hayvanlar Üzerinde Hapis Hakkının Sona Ermesi

Teslime bağlı rehni sona erdiren sebepler, hapis hakkının sona ermesi bakımından da geçerlidir⁶⁶. Teslime bağlı rehinden (TMK m. 943/II) farklı

---

⁶¹ Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 862-863. Ancak, borçlunun aciz haline düştüğü olaylar bu kuralın istisnasıdır. Bu durumlarda, aksi yöndeki kararlaştırmaya rağmen hapis hakkı kullanılabilir (TMK m. 952).

⁶² Köprülü/Kaneti, s. 524-525; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1049; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 863-864; Sirmen, s. 685; Ayan, s. 311-312.

⁶³ Köprülü/Kaneti, s. 525; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1049; Sirmen, s. 685; Ayan, s. 311.

⁶⁴ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1050; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 864-865; Sirmen, s. 685; Ayan, s. 312.

⁶⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1050; Sirmen, s. 685; Ayan, s. 312.

⁶⁶ “Dolayısıyla, hapsedilen şeyin bütünüyle yok olması, iyiniyetli bir üçüncü kişiye devredilmesi (TMK m. 988), borcun faiziyle birlikte ödenmesi (TMK m. 950/I), borçlu tarafından

olarak, alacaklının elinden zilyetliğin çıkması durumunda hayvanlar üzerinde hapis hakkı sona ermektedir. Buna karşılık, alacaklının elinden rızası olmaksızın zilyetliğin çıkması durumunda alacaklı, hayvanları tekrar ele geçirmek için dava açabilir (TMK m. 982, 989)⁶⁷.

SONUÇ

Hukuki anlamda eşya, üzerinde bireysel hâkimiyet sağlanabilecek, ekonomik bir değer taşıyan, kişi dışındaki cismani (maddi) varlıklardır. Eşya üzerinde Türk Medeni Kanunu hükümleri çerçevesinde kurulabilecek sınırlı ayni haklar; irtifak hakları (TMK m. 779-838), taşınmaz yükü (gayrimenkul mükellefiyeti) (TMK m. 839-849) ve rehin haklarıdır (TMK m. 850-972). Ayni hakkın konusunu eşya oluşturur. Hayvanlar üzerinde sınırlı ayni hak tesisi için de hayvanların eşya sayılması gerekir. Bu durumda, hayvanlar üzerinde sınırlı ayni hak tesisi; hayvanlar üzerinde intifa hakkı, hayvan rehni ve hayvanlar üzerinde hapis hakkı olmak üzere üç şekilde ortaya çıkar.

İrtifak haklarından sadece intifa hakkının konusu taşınırlar olabilir. Bu nedenle sadece intifa hakkı hayvanlar üzerinde söz konusu olur. Hayvanlar üzerinde intifa hakkının kurulabilmesi için hayvanların zilyetliğinin intifa hakkını kazanacak kişiye, bu amaçla geçirilmesi gerekir. İntifa hakkı, sınırlı ayni haklar içerisinde kapsamı en geniş olandır. Hayvanlar üzerinde intifa hakkı, aksine düzenleme olmadıkça, sahibine hayvanlar üzerinde tam yararlanma yetkisi sağlar (TMK m. 794/II). Hayvanlar üzerinde intifa hakkı sahibi; malı zilyetliğinde bulundurma, yönetme, kullanma ve ondan yararlanma yetkilerine sahiptir. Hayvanlar üzerinde intifa hakkı sahibinin bu yetkileri kullanırken, iyi bir yönetici gibi özen göstermesi gerekir (TMK m. 803).

Hayvan rehni, taşınırların ancak zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle rehnedilebilmesi kuralının bir istisnasını oluşturur. Hayvan rehnini düzenleyen TMK m. 940/I'e göre, teslimedilmelerine gerek kalmaksızın hayvanlar üzerinde rehin hakkı kurulabilmektedir. Hayvan rehninin kabulündeki amaç, özellikle bir tarımsal işletmenin yolunda yürümesi için rehin verenin elinde bulunması zorunlu olan hayvanların, el değiştirmesi gerekmeden, bir krediye teminat oluşturmalarını sağlamaktır. Türk Medeni Kanunu hayvan rehni konusunda,

---

yeterli oranda başka bir güvence gösterilmesi (TMK m. 953/I) gibi durumlarda hapis hakkı ortadan kalkar." (Ayan, s. 312).

⁶⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1051; Sirmen, s. 685; Ayan, s. 314.

İsviçre Medeni Kanunu'ndan ayrılmaktadır. Hayvan rehnini düzenleyen, TMK m. 940/I'de "hayvanlar" şeklinde genel bir ifade kullanılmıştır. İsviçre Medeni Kanunu'ndaki gibi hayvanlar üzerinde herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Türk Medeni Kanunu'nda, hayvan rehнинin hükümleriyle ilgili olarak özel düzenlemeler bulunmadığından, teslimine bağlı rehni düzenleyen kurallar, mahiyetine uygun düştüğü oranda burada da uygulanacaktır. Ayrıca, Hayvan Rehni Tüzüğü'nde de konuyla ilgili düzenlemeler bulunmaktadır.

Hayvanlar üzerinde hapis hakkında ise, alacaklı, borçluya ait olup onun rızasıyla ziyedi bulunduğu hayvanları, borcun muaccel olması ve niteliği itibarıyla bu eşyanın alacak ile bağlantısı bulunması halinde, alacağının teminatı olarak hayvanları, alıkoyabilmekte ve paraya çevirebilmektedir. Aile üyesi gibi görülen ev hayvanları, hapis hakkının da konusuna girmez. Buna karşılık, ticari amaçla edinilen ve elde bulundurulmuş hayvanlar, hapis hakkının konusunu oluşturmaktadırlar. Hayvanlar üzerinde hapis hakkı alacaklıya, hayvanı borçluya geri vermekten kaçınma ve hayvanı paraya çevirme imkânı sağlamaktadır. Borcun ödenmemesi halinde, hapsedilen hayvanların paraya çevrilmesi konusunda teslimine bağlı rehin hükümleri uygulanarak, paraya çevirme, İcra ve İflas Kanunu m. 23 ve 145-153'e göre yapılır. Hayvanın paraya çevrilebilmesi için, alacaklının paraya çevirmeden önce borçluya ihtarda bulunmuş olması gerekmektedir. Borçlu, yapılan ihtar rağmen borcunu ödemez ve yeterli teminat da gösterilmezse, alacaklı, hayvanların paraya çevrilmesini talep edebilir.

KAYNAKÇA

- Acar F, *Rehin Hukuku Dersleri*, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 2. Bası, Vedat Kitapçılık, 2017.
- Akipek J / Akıntürk T / Ateş D, *Eşya Hukuku*, 2. Baskı, Beta Yayınları, 2018.
- Aksoy Dursun S, *Eşya Kavramı*, Oniki Levha Yayınları, 2012.
- Aksoy H C, “Türk ve İsviçre Hukuklarında Evcil Hayvanlara Verilen Zararlara İlişkin Özel Hukuktan Doğan Sorumluluk”, *TBB Dergisi*, (129), 2017, <<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-129-1643>>, Erişim Tarihi 29 Aralık 2021, s. 161-194.
- Antalya O G, *Eşya Hukuku Cilt I Giriş Temel Kavramlar Genel İlkeler*, Legal Yayıncılık, 2017.
- Ayan M, *Eşya Hukuku -III- Sınırlı Ayni Haklar*, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Aybay A / Hatemi H, *Eşya Hukuku*, Vedat Kitapçılık, 2014.
- Aylı A H, “Hayvan Haklarının Felsefi Temellendirmesi ve Türkiye Üzerine İnceleme”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 93 (1), 2019, <<https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/yayinlar/dergi/doc/ibd20191.pdf#page=147>>, Erişim Tarihi 29 Aralık 2021, s. 146-152.
- Cumalıoğlu E, “Medeni Hukukta Hayvan Hakları ve Hayvanlar Üzerindeki Hak”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19 (Özel Sayı – 2017 Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan), 2017, <<https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2017/11/16-EMRE-CUMALIOGLU.pdf>>, Erişim Tarihi 26 Aralık 2021, s. 573-610.
- Çelebi Ö, “Kişi ve Eşya Ayırımı Bağlamında Hayvanların Hukuki Statüsü”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 76 (2), 2018, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/694267>>, Erişim Tarihi 29 Aralık 2021, s. 559–622.
- Çilenti Konuralp A / Konuralp O E, “Türk Hukukunda Hayvanların Korun(ma)ması”, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 2021, s. 77-92.
- Ergüne M S, *Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu*, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 2. Bası, Filiz Kitabevi, 2020 (Ergüne, *Taşınır Rehni*).

- Ergüne M S, *Taşınır Mülkiyeti*, Oniki Levha Yayıncılık, 2017 (Ergüne, *Taşınır Mülkiyeti*).
- Erman H, *Eşya Hukuku Dersleri*, Gözden Geçirilmiş 8. Basım, Der Yayınları, 2018.
- Ertuş Ş, *Eşya Hukuku*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 11. Baskı, Fakülteler Barış Kitabevi, 2014.
- Esener T / Güven K, *Eşya Hukuku*, Genişletilmiş 6. Baskı, Yetkin Yayınları, 2015.
- Honsell H / Vogt N/ Geiser T (Hrsg.), *Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Zivilgesetzbuch, II, Art. 457-977 ZGB, Art. 1-61 SchlT ZGB*, 5. Auflage, 2015 (Wiegand), Vor Art. 641, N. 6.
- Kälin O, *Der Sachbegriff im schweizerischen ZGB*, 2002.
- Koçhisarlıoğlu C / Söğütlü Erişgin Ö, “Hayvanın Hukuki Konumu”, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 8 (Özel Sayı), 2013, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179474>>, Erişim Tarihi 26 Aralık 2021, s. 1691-1723.
- Köprülü B / Kaneti S, *Sınırlı Ayni Haklar*, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. Baskı, İstanbul Üniversitesi Fakülteler Matbaası, 1982-1983.
- Oğuzman M. K / Seliçi Ö / Oktay-Özdemir S, *Eşya Hukuku*, 21. Baskı, Filiz Kitabevi, 2018.
- Özen B, *Türk Medeni Hukukunda Eşya Üzerinde İntifa Hakkı*, Vedat Kitabçılık, 2008.
- Özen İnci Z, “Güncel Gelişmeler Işığında Türkiye’de Hayvanların Ceza Hukuku Bakımından Korunması”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 2019, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/810592>>, Erişim Tarihi 29 Aralık 2021, s. 1-24.
- Rey H, *Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum*, 3. Auflage, 2007.
- Serozan R, *Eşya Hukuku I*, Genişletilmiş 3. Bası, Filiz Kitabevi, 2014.
- Sirmen A. L, *Eşya Hukuku*, 6. Baskı, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018.
- Sungurbey İ, *Hayvan Hakları*, Maltepe Üniversitesi Yayınları, 1999.

Tavşancıl Kalafatoğlu D, “Türkiye’de Hayvan Hakları”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 93 (6), 2019, s. 73-104.

Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, *Tekinay Eşya Hukuku Cilt I*, Yeniden incelenmiş ve genişletilmiş 5. Bası, Filiz Kitabevi, 1989.

Ünal M / Başpınar V, *Şekli Eşya Hukuku*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 9. Baskı, Savaş Yayınevi, 2017.

Yılmaz H, “Hayvan Haklarına Bakış”, *TBB Dergisi*, 2006 (62), <<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-62-200>>, Erişim Tarihi 29 Aralık 2021, s. 212-229.